

REMISSYTTRANDE

Datum: 2020-12-03

Ert diarienummer: Ju2020/02919/L6

ju.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia: zlata.tuco@regeringskansliet.se

Justitiedepartementet

Grundlagsenheten

Yttrande över betänkandet ”Ett ändamålsenligt skydd för tryck- och yttrandefriheten” (SOU 2020:45)

Om Verifiera

Verifiera är ett rättsdatabasföretag som samlar in och sammanställer offentliga handlingar från domstolar och andra myndigheter. Våra tjänster används av företag, statliga myndigheter, kommuner, organisationer och journalister i syfte att på ett enkelt sätt få insyn i rättsfall och för att göra bakgrundskontroller, till exempel inför anställningar och affärsöverenskommelser. På detta sätt bidrar Verifiera till ett fritt meningsutbyte och en fri och allsidig upplysning i linje med offentlighetsprincipens syfte.

Avgränsning

Vi begränsar oss i detta yttrande till den del av betänkandet som berör vår verksamhet, kapitel 11 Grundlagsskyddet för vissa söktjänster.

Förslaget i betänkandet

I betänkandet föreslås att det i Tryckfrihetsförordningen (TF) och Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) läggs till ytterligare ett undantag där riksdagen ges möjlighet att reglera tryck- och yttrandefriheten i vanlig lag. De nuvarande delegationsbestämmelserna i 1 kap. 13 § TF

respektive 1 kap. 20 § YGL möjliggör för riksdagen att genom vanlig lag begränsa tryck- och yttrandefriheten rörande följande sorters personuppgifter:

- Etniskt ursprung
- Hudfärg eller annat liknande förhållande
- Politiska åsikter
- Religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening
- Om hälsa, sexualliv eller sexuell läggning
- Genetiska uppgifter eller biometriskas uppgifter för att entydigt identifiera en fysisk person

Utredningen föreslår nu att det till denna uppräknning av undantag ska tilläggas ”lagövertredelser”.

Det framgår tydligt av utredningen att syftet med detta undantag är att försvåra för allmänheten att få tillgång till offentliga handlingar och därmed insyn i rättssystemet.

Principiella utgångspunkter

Det går enkelt att resa principiella invändningar mot begränsningar av yttrandefriheten, som anses vara en så grundläggande mänsklig rättighet att den är inskriven i FN:s Deklaration om de mänskliga rättigheterna och som deklarationen förtydligar genom att fastslå att *”Denna rätt innefattar frihet att utan ingripande hysa åsikter samt söka, ta emot och sprida information och idéer med hjälp av alla uttrycksmedel och oberoende av gränser.”*

Existensen av en konstitutionellt skyddad tryck- och yttrandefrihet brukar anses vara en grundläggande förutsättning för ett demokratiskt statskick. Vidare måste påpekas att tryck- och yttrandefrihet är en förutsättning för att den offentlighetsprincip som vi svenskar håller högt ska ha en praktisk betydelse.

De tidigare införda undantagen i grundlagen har kritiserats för att de urholkar vår tryck- och yttrandefrihet. När man nu föreslår ytterligare ett undantag, som dessutom är av en helt annan karaktär än de nu gällande, så befinner vi oss på ett sluttande plan. Dessutom redovisas inte något konkret förslag om hur en framtida lagstiftning ska se ut, vilket gör det nästintill omöjligt att förutse vilka konsekvenserna denna nya inskränkning av tryck- och yttrandefriheten kommer att leda till utöver att allmänhetens tillgång till offentliga handlingar kommer att begränsas.

Praktiska utgångspunkter

Brottsligheten har under lång tid förvärrats och blivit allt mer avancerad. Polismyndigheten, SÄPO med flera myndigheter har i olika rapporter vid upprepade tillfällen varnat för hur brottslingar och nätverk av brottslingar infiltrerar eller startar egna organisationer och företag i syfte att dölja sin brottsliga verksamhet. Kriminella aktiviteter blir allt svårare att upptäcka

och bekämpa. De rättsvårdande myndigheterna synes konstant ligga minst ett steg efter brottslingarna.

De nämnda omständigheterna är starka motiv för arbetsgivare att göra grundliga bakgrundskontroller i samband med anställningar och ingående av affärsavtal. Utifrån arbetsgivarnas perspektiv handlar det säkert främst om att skydda sig mot den skada en felaktig rekrytering kan åsamka organisationen i form av ekonomiska förluster och risker för anställdas liv och hälsa, men ur ett samhällsperspektiv är det betydelsefullt för att motverka brottslighetens utbredning.

Företagens roll i brottsbekämpningen bevisas av det faktum att lagstiftaren under senare år stiftat ett antal lagar som ålägger dem att motverka till exempel skattebrott, penningtvätt och terrorfinansiering genom att göra bakgrundskontroller av kunder, anställda och affärspartners samt en skyldighet att rapportera sådant som är misstänkt till berörda myndigheter. Statliga myndigheter och kommuner får inte låta potentiella leverantörer med brottsdömda personer på ledande positioner i företaget delta i offentliga upphandlingar.

I ett litet antal situationer finns det lagstöd till hjälp för arbetsgivare som gör det möjligt för dem att i samband med en anställning begära att den tilltänkta anställde lämnar över ett utdrag från brottsregistret, till exempel om arbetet handlar om att arbeta med barn, i syfte att göra en bakgrundskontroll. Det är då på sin plats att notera att dessa utdrag kan vara inaktuella redan när de används och att det förekommer försäljning av ”rena”, förfalskade, ”utdrag ur brottsregistret” på Internet.

Konsekvenser av förslaget

Utöver att lagförslaget innebär en ytterligare inskränkning av tryck- och yttrandefriheten samt allmänhetens tillgång till offentliga handlingar så finns det en uppenbar risk att den samlade allmänhetens möjligheter att motverka och bekämpa brottslighet kraftigt försvåras. En framtida lagreglering vars utformning vi nu inte känner till, men som omöjliggör insamlandet och sammanställandet av offentliga handlingar i en rättsdatabas kommer på ett markant sätt försvåra genomförandet av bakgrundskontroller och allmänhetens möjlighet till insyn i rättsväsendet.

För de företag, myndigheter, kommuner och organisationer som vill genomföra bakgrundskontroller - och tar de lagreglerade åläggandena på allvar - så kommer i en sådan situation endast återstå alternativet att kontakta varje enskild domstol och myndighet som kan vara aktuell för att efterfråga uppgifter om en eller flera berörda personer. I storleksordningen handlar det om 70-100 olika instanser som behöver kontaktas. Större arbetsgivare kan säkert med hjälp av sändlistor och ett välformulerat frågebatteri till myndigheterna genomföra en relativt god bakgrundskontroll utan ett oöverstigligt merarbete, möjligen med risk för att enskilda medarbetare hos de berörda myndigheterna kan brista i sina genomgångar av diariéer och register. För lite mindre arbetsgivare kan dock bakgrundskontroller bli så pass betungande att man avstår från att genomföra dem och eftersom att de utgör merparten av landets arbetsgivare och att det främst är inom detta segment som man idag har påvisat

brottslighet så riskerar detta leda till ökad kriminalitet med alla dess konsekvenser, såväl för enskilda arbetsgivare som för samhället i stort.

Slutligen torde de finansiella konsekvenserna för statsförvaltningen inte vara försumbara. Det finns, oss veterligen, ingen sammanställd statistik men utifrån vår egen verksamhet och antalet aktörer i branschen så torde ökningen av antalet dagliga förfrågningar till de nämnda 70-100 berörda myndigheterna minst kunna räknas i tiotusental (per myndighet). Om dessa myndigheter ska kunna uppfylla Förvaltningslagens krav gällande svar på frågor och utlämnandet av offentliga handlingar så torde bemanningen behöva ökas på ett signifikant sätt med påföljande negativa samhällsekonomiska konsekvenser.

Ställningstagande

Mot bakgrund av vad som ovan anförts avstyrker Verifiera AB förslaget i utredningens kapitel 11.

För Verifiera AB

Gunnar Axén

Styrelseordförande

Verifiera AB

Box 24247

104 51 Stockholm

Besöksadress: Banérgatan 3, Stockholm

Telefon: 08- 240 380